OTTO MARSEUS

DOOR

MR. A. D. DE VRIES AZ.

OTTO MARSEUS, schilder van planten, insecten en kruipende dieren, is in zijn vaderland bijna geheel vergeten; slechts in buitenlandsche musea kunnen zijne landgenooten met zijne schilderijen voldoende kennis maken. Het is daarom wenschelijk, dat de eerste gelegenheid de beste worde aangegrepen, om ook zijn werk een plaatsje te verzekeren in de musea van den staat en aldus worde medegewerkt om hem weder bij zijn eigen volk bekend te maken. Hij verdient dat ten volle, want slechts weinige der schilders, die, als hij, het leven van „vergiftige slangen, padden, hagedissen en insecten” op het doek brachten, overtreffen hem in uitvoerigheid en juistheid van voorstelling. Het best kan men nu zijne werken te *Schwerin* bestuderen, waar niet minder dan zeven zijner schilderijen worden aangetroffen. Overigens vindt men zijne gewaarmerkte stukken te *Brunswijk*, te *Berlijn*, te *Dresden*, te *Florence*, te *Montpellier* in het Museum Fabre, te *Augsburg*, te *Hamburg*, te *Stockholm*¹⁾ enz. De mij bekende jaren, die op zijne schilderijen voorkomen, zijn: 1660 (*Schwerin*), 1662 (*Brunswijk*), 1663 (op het kasteel Fredensborg in Denemarken²⁾), 1669 (*Schwerin*), 1671 (*Dresden*), 1676 (*Schwerin*). Hij spelt zijn naam op zijne schilderijen zeer verschillend:

O: MARSEUS, OTTO MARSEUS, OTTO MARSEO, OTHO MARSEUS V. SCHIRICK, OTHO MARSEUS VAN SCHRIECK, O. MARSEVS D. S. enz.

Reeds herhaaldelijk is gebleken, dat de *Schouburgh der schilders* van ARNOLDUS HOUBRACKEN met voorzichtigheid moet worden gebruikt en dat vele zijner berichten, ook

¹⁾ De schilderij in het museum te Stockholm is gemerkt: O: J MARSEUS.

²⁾ Behalve de schilderij van Marseus (een distelplant met slang, vlinder enz., gem.: OTTO MARSEUS 1663) zag ik in 1881 op het kasteel Fredensborg o. a. nog de volgende schilderijen: een graftombe in een grot door D. STOOPE (gem.: R^e. STOOPE F) — een goed stilleven: A. HASE FE 1669 — een vischvrouw en een jongen met een eend door D. VERTANGEN, — een kerk van 1650 door D. D. BLIECK — een groot rotsachtig landschap door R. ROGHMAN — een wintergezicht van AVERCAMP — Doode Vogels: J. BILTIUS FECIT 1670 — enz.

dan wanneer hij de beste bronnen schijnt geraadpleegd te hebben, op bevestiging of weerlegging wachten. Ook datgene wat Houbraken over OTTO MARSEUS, of zooals hij hem noemt: MARCELIS, meêdeelt¹⁾ is, ten spijt van het feit, dat Houbraken Otto's weduwe heeft gekend en gesproken, onvolledig en voor een deel onjuist. Zoo verhaalt hij, dat Marseus „na dat hij 12 jaar getrouwd was geweest, overleed in 't jaar 1673, ruim 60 jaren oudt.” Deze mededeeling, die de aanleiding was, dat Otto's geboortjaar gewoonlijk op 1613 werd gesteld, is in tegenspraak met datgene, wat ik in andere bronnen vond opgeteekend, en is allereerst in strijd met hetgeen ons de volgende acte van ondertrouw leert, die ik uit de Amsterdamsche Puyboeken afschrijf:

Den 25 April 1664.

OTTO MERCELIS *van Nimwegen, schilder, oud 44 jare, geass. met* (niet ingevuld), *woont bij Diemen en* MARGRITA GIJSELS, *van Amsterdam oud 20 jare geass. met* CORN. GIJSELS, *haar vader, woont opd Westermarct, hij moeders consent goed ingebracht.*

(w. g.) OTTO MARSEUS DE SCHRIECK. MARGRETA GIJSELS.

Otto is dus, volgens zijn eigen verklaring, niet in 1613, maar in 16¹⁹/₂₀ geboren en wel te *Nijmegen*²⁾, waar men nu de doopboeken kan raadplegen, indien men den datum zijner geboorte nog nader wil trachten te bepalen.

De schoonvader van den schilder was een wapensteensnijder, van wien reeds bekend is, dat hij het huis, door hem op de Westermarct bewoond, in 1652 voor f8500 had gekocht³⁾.

MARSEUS had, volgens Houbraken, in Engeland, in Frankrijk, en in dienst „van den Hertog van Florence” gewerkt en ook Napels en Rome bezocht. Wanneer hij te Rome was, hebben de latere kunsthistorici niet verhaald, ofschoon SAMUEL VAN HOOGSTRATEN het in de volgende bewoordingen meêdeelt:

„Onze OTTO MARSEUS (alias *Snuffelaer*⁴⁾) heeft zijn bequaemheit in de konst en tot „wat deel hy neygde, genoeg laten blijken: want *als ik in 't jaer 1652 by hem te Rom:n was,* „verwonderde ik my over zoo veel gedrochten, als hy onderhield en voede: welkers „natuere hy ook zoo wonderlijk deurgronde, als hy hare gedaentens levendich heeft uit- „gebeelt⁵⁾”

De liefhebberij van Marseus, om zijn modellen te voeden en te bestudeeren, wordt ook door Houbraken, aan wien Otto's weduwe er van vertelde, vermeld. Hij verhaalt,

¹⁾ Zie *Schouburgh der schilders* I. 357.

²⁾ Dr. Riegel spreekt in zijne *Beiträge zur Nederl. Kunstgeschichte* II, p. 438, het vermoeden uit, dat Otto's toenaam *van Schriek*, een dorp van dien naam, in de nabijheid van Aerschot, als zijn „Heimathsort” zou aanwijzen.

³⁾ Zie *Archief voor kunstgeschiedenis* II. bl. 9.

⁴⁾ „In de Bent doopten zij hem met den bynaem *Snuffelaer*, om lat hij allerwegen naar vreemd gekleurde of gespikkelde slangen, hagedissen, rupsen, spinnen, flintertjes en vreemde gewassen omsnuffelde”, zegt Houbraken.

⁵⁾ *Inleydinge tot de Hooge schoole der schilderkonst* 1678, p. 169.

dat Marseus zijne dieren „buiten Amsterdam op een stuk laag land, daar zij best konden „aarden, tot dien einden omheint, dagelijks spysde” en dat hij „een hok agter zijn huis „had, om dezelve gereed tot zijn dienst aan de hant te hebben.” Toen de Franschman DE MONCONYS in 1663 Holland bezocht, bracht hij den 20 Augustus van dat jaar een bezoek aan Marseus te *Ouater reik*, zooals hij, in zijne wonderlijke radbraking der Hollandsche persoons- en plaatsnamen, de woonplaats van Marseus noemt. Reeds werd vermoed¹⁾, dat de juiste spelling *Waterrijk* zou moeten zijn. Nu wij uit de acte van ondertrouw weten, dat Marseus in 1664 bij *Diemen* woonde, is het niet moeielijk te bepalen, waar hij verblijf hield, en kunnen wij veilig aannemen, dat het huis met „het stuk laag lant” hetzelfde buitenplaatsje was in de Diemer- of Watergraafsmeer, dat nog in de 18^e eeuw den naam *Waterrijk* voerde; het lag in de Middellaan, even ver verwijderd van den Kruisweg als van Frankendaal, aan denzelfden kant als deze, ook uit onze dagen, welbekende lusthof²⁾. Langer dan acht jaar na zijn huwelijk kan Marseus op zijn *Waterrijk* niet ongestoord verblijf hebben gehouden, want in 1672 werd, bij de nadering der Franschen, de geheele Diemermeer onder water gezet³⁾ en zal ook onze schilder met zijne dieren een goed heenkomen hebben moeten zoeken.

Reeds Dr. Schlie, de oordeelkundige directeur van het Museum te Schwerin, heeft er, naar aanleiding van de schilderij van Marseus, die het jaartal 1676 draagt, op gewezen, dat het jaar 1673, hetwelk Houbraken als zijn sterfjaar geeft, onjuist moet zijn⁴⁾; de volgende aantekening uit het begrafenisboek van de *Nieuwe Zijds Kapel* verbetert Houbraken's onjuistheid en leert ons meteen, waar de *Snuffelaar* is gestorven en begraven:

22 Juni 1678.

Een man, Otto Marseus van Schrieck, komt van de nieuwe prinsegracht naast het zwale weeshuis over de nieuwe turfmarkt.... f 15.—

¹⁾ Zie het uittreksel uit *Moncenys' Journal*, door Abr. Bredius, in de Nederl. Kunstbode 1880, bl. 414.

²⁾ Vgl. de kaart in: *Het Verkeerlykt Watergraafs of Diemermeer*. Amsterdam 1768.

³⁾ Ook bij de watersuod van 1651 was de Diemermeer geheel onder water geraakt, maar reeds in 1653 kon men met het „herstellen der vernielde huizen en plantadien” beginnen.

⁴⁾ *Beschreibendes Verzeichniss der Werke älterer Meister in der Grossherzoglichen Gemälde-Gallerie zu Schwerin* 1882, p. 370. PARTHEY, *Deutscher Bildersaal* noemt niet minder dan zes en dertig schilderijen van Marseus, allen in Duitschland. Daaronder komen voor met de jaartallen 1666, 1667, 1675 en 1677. Achter de beide laatste jaartallen plaatst Parthey, die natuurlijk op Houbraken moest vertrouwen, een vraagteeken. Te Rotterdam in het Museum *Boymans* vindt men een kleine schilderij, zonder naam, die terecht aan Marseus wordt toegeschreven.